12.09.22р. 21гр. укр. мова

Доброго дня! Тема уроку. Урок мовленнєвого розвитку.
Укладання тематичних словників-мінімумів

Увага! Виконані завдання надсилати за електронною адресою:
moshev2020@icloud.com

ХІД УРОКУ

- Перегляньте презентацію. Словники. Їх роль у збереженні та збагаченні української мови https://www.youtube.com/watch?v=9jrB9hU3QrM

Урок РМ. Укладання тематичних словників-мінімумів.
https://www.youtube.com/watch?v=qrayf7wBxug

Словник – довідкове видання, що містить впорядкований перелік мовних одиниць (слів, словосполучень тощо) з короткими їх характеристиками або характеристиками позначених ним понять або з перекладом на іншу мову. (учні записують термін)

Розділ мовознавства, який вивчення принципи систематизації слів та фразеологічних зворотів, укладання їх у словники, називається **лексикографією** (від гр. lexikos - словесний, словниковий і grapho - пишу).

З 2007 року 5 жовтня ми відзначаємо День українського словника.

Словники – то багатюща скарбниця,з якої ми черпаємо знання. Вони — наші добрі порадники, вірні друзі, помічники. Зверніть увагу на виставку українських мовних словників. Багатьма з них ви уже користувалися, деякі, можливо, стануть відкриттям і новим стимулом до роботи.

ВИДИ СЛОВНИКІВ. Якщо ви задумались над написанням слова — до ваших послуг орфографічний словник. Виникають проблеми з перекладом слів з російської мови українською чи навпаки, або ж з інших мов — вам стане у нагоді словник - перекладач російсько-український або українсько-російський словник, англо-український та ін..Складнощі з’являються в розборі за будовою — важко визначити корінь чи суфікс — беріть морфемний словник. Вирішити всі проблеми словотворчого розбору вам допоможе словотворчий словник. А у орфоепічному словнику ми знайдемо особливості і вимови, і написання, і транскрибовані слова. І наголоси можна перевірити.

Хочеться особливу увагу звернути на новий чотиритомний тлумачний словник. Тут ви знайдете пояснення лексичних значень 42000 слів. А також словник іншомовних слів, теж нещодавно вийшов з друку, наповнився новими

запозиченнями, і ось він — до наших послуг. А ось фразеологічний словник — справжня скарбниця народної мудрості він пояснить вам сталі вирази мови . І, нарешті, славетний «Словарь української мови» Бориса Грінченка, виданий у 1908 р., перевиданий у 1996 р. Олесь Гончар говорив, що в ньому зібрано все, що «на той час вродило квітчасте поле живої української мови.»

Домашнє завдання (на вибір)

I. Підготуйте усне лінгвістичне повідомлення про види словників української мови. Розкажіть про їх значення.
II. Зіставте тлумачення лексеми «Словник» у «Великому тлумачному словнику сучасної української мови» і «Короткому тлумачному словнику лінгвістичних термінів». Матеріали якого словника повніше розкривають значення лексеми. Чому?
III. Випишіть зі «Словаря української мови» Б.Грінченка, «Словника української мови» в 11-ти томах та «Великого тлумачного словника сучасної української мови» словникові статті зі словами *марити, іти, скроня, чемний, питомий.* У чому полягає різниця?
IV. Складіть словничок-мінімумів за твором І. Нечуя-Левицького «Кайдашева сім'я».
V. *Перегляньте.*
1. Презентація https://www.youtube.com/watch?v=eOeEM3O6D_4&t=54s
Словники за ґратами

2. Олександр Авраменко. Мова [за лаштунками]
https://www.youtube.com/watch?v=FM-lkGplUqM&t=2s
VI. Одну із запропонованих вправ.

СИСТЕМА ПРАКТИЧНИХ ЗАВДАНЬ

Вправа 1.

Прочитайте тексти. Визначте, до яких стилів мовлення вони належать. Доведіть свою думку, наводячи стильові риси.

Людина створила культуру, а культура — людину. Людина реалізується в культурі думки, культурі праці й культурі мови. Культура - це не тільки все те, що створене руками й розумом людини, а й вироблений віками спосіб суспільного поводження, що виражається в народних звичаях, віруваннях, у ставленні один до одного, до праці, до мови. Належачи до певного соціуму, індивідуум зі своєю появою на світ органічно входить у вироблену його співвітчизникам культуру, стає її користувачем і носієм. Чим міцніші зв'язки людини з культурою народу, тим більшого можна сподіватися від неї як від громадянина, свідомого творця матеріальних і духовних благ, патріота й інтернаціоналіста.

Суспільство завжди дбає про те, щоб його члени користувалися мовою не лише спонтанно, не тільки як даним від природи даром, а свідомо, як знаряддям найактивнішого розкриття своєї особистості. Мовний досвід індивідуума невіддільний від опори на літературну мову як акумулятор людських знань.

Сьогодні культура і мова виявилися об'єднаними в царині духовних вартостей кожної людини і всього суспільства. Мабуть, ніхто не буде заперечувати, що в низькій культурі мови виявляються виразні ознаки бездуховності...

Мовна неграмотність, невміння писати елементарний текст, перекласти його з української мови на російську і навпаки чомусь перестали сприйматись як плями на службовому мундирі.

Мовна культура – це надійна опора у вираженні незалежності, думки розвиненості людських почуттів, у вихованні діяльного, справжнього патріотизму. Культура мови передбачає вироблення етичних норм міжнаціонального спілкування, які характеризують загальну культуру нашого сучасника.

(За В. Русанівським)
Культура мовлення – це система вимог, регламентацій щодо вживання мови в мовленнєвій діяльності (усній і писемній).
Належна культура мовлення – це свідчення розвинутого інтелекту і високої загальної культури особистості. Одним із завдань культури мовлення є подолання «мовних стереотипів»: стереотипи мовлення – це стереотипи мислення.

Тільки через високу культуру мовлення проявляються невичерпні потенції мови, гармонія її функцій.

Культура мовлення має велике національне і соціальне значення: вона забезпечує високий рівень мовленнєвого спілкування, ефективне здійснення всіх функцій мови, ошляхетнює стосунки між людьми, сприяє підвищенню загальної культури особистості та суспільства в цілому. Через культуру мовлення відбувається культивування самої мови, її вдосконалення.
(За В. Іванишиним і Я. Радевичем-Вінницьким)
Завдання:
1.Доберіть заголовки до кожного тексту.
2.Висловіть свої думки про значення культури мовлення.

3.Як ви підвищуєте власну культуру мовлення?

Вправа2.
Розгляньте пам’ятку «Шляхи підвищення особистої культури мовлення». Дайте відповідь на питання:
1) Які найбільш ефективні, на вашу думку, шляхи підвищення культури мовлення?

2) Які методи підвищення власної культури мовлення ви використовуєте, а про які дізналися вперше?

3) Як ви розумієте вислів «навички мовленнєвого самоконтролю і самоаналізу»?

Пам’ятка «Шляхи підвищення особистої культури мовлення».

Ø Виробляти стійкі навички мовленнєвого самоконтролю і самоаналізу.

Ø Не говорити квапливо, без пауз, «ковтаючи» слова.

Ø Частіше «заглядати у словник» (М. Рильський), правопис, посібники зі стилістики тощо, вивчати мовлення майстрів слова.

5

Ø Читати вголос (особливо прозові тексти), із дотриманням усіх аспектів нормативності.
Ø Заучувати напам'ять художні твори, причому не тільки віршовані.

Ø Оволодівати жанрами, видами писемного мовлення, зокрема ділового мовлення.

Ø Привчити себе до систематичного запису власних думок та спостережень, щоденникових записів, сімейної хроніки тощо.

Ø Виробити звичку читання з «олівцем у руках» – жоден цікавий і вартісний вираз не повинен бути втрачений.

Вправа 3.

Прочитайте тексти. Дайте відповіді на поставлені нижче запитання.
1) Мовлення є сукупністю мовленнєвих дій, кожна з яких має мету, що випливає із загальної цілі спілкування. У мовленні реалізуються всі мовні засоби та виражальні можливості. Водночас мова збагачується через мовлення. Стилістика вивчає мову й мовлення, а саме займається відбором виражальних мовних засобів для їх функціонування в мовленні. Одним з критеріїв доцільного відбору є правильність, тобто дотримання мовних норм. Це питання належить до культури мовлення. Отже, стилістика тісно пов’язана з культурою мовлення, і спільне в цих науках – дослідження правильності й нормативності мовлення.
2) Стилістика як наука розглядає виражальні мовні засоби і стилі мовлення. У залежності від предмету дослідження виділяють стилістику мови й стилістику мовлення.
3) Стилістика мови вивчає стилістичні ресурси всіх мовних рівнів: лексики, фразеології, морфології, синтаксису. Стилістика мови включає поняття синонімії (лексичної, морфемної, граматичної – морфологічної й синтаксичної). Емоційно-експресивне забарвлення мовних явищ – теж невід’ємний компонент стилістики, невіддільний від явища синонімії, оскільки емоційно-експресивні

елементи характерні для окремих синонімічних варіантів як засоби вираження їх стилістичної функції. Наприклад, іменник губи – стилістично-нейтральне слово. Зате його синонім уста має відтінок урочистості й вживається здебільшого в художньому стилі.
4) Стилістика мовлення охоплює функціональні стилі мовлення (науковий, публіцистичний, офіційно-діловий, художній і розмовний), загальні ознаки стилю:

функцію висловлювання (спілкування, повідомлення);

завдання мовлення, мовленнєву ситуацію, тему і форму висловлювання;
стильові риси (образність – відсутність образності, емоційність – нульова емоційність);
мовні засоби (фонетичні, лексичні, словотвірні, морфологічні, синтаксичні) (За М.І.Пентилюк)
Запитання:
1. Які особливості мовлення вивчає стилістика, а які – культура мовлення?

2. Чим відрізняється стилістика мови від стилістики мовлення? А що в них спільного?

3. Як емоційно-експресивне забарвлення мовних явищ співвідноситься з поняттям синонімії?

4. Як ви вважаєте, яким чином відсутність образності й нульова емоційність можуть охарактеризувати функціональний стиль?

Вправа 4.

Прочитайте текст. До якого стилю він належить? Як впливають на стиль тексту виділені слова? Доберіть до виділених слів нейтральні синоніми й запишіть їх.
З якого твору взятий цей уривок?
В давніх літописах наших єсть одно оповідання,

Що зворушує у серці найсвятіші почування.

Не блищить воно красою слів гучних і мальовничих,

Не вихвалює героїв та їх вчинків войовничих.

Ні, про інше щось говорить те старе оповідання.

Між рядками слів таїться в нім якесь пророкування.
І воно живить надію. Певну віру в ідеали тим,
котрі вже край свій рідний зацурали, занедбали… (М.Вороний) 6
Вправа 5.

Прочитайте прислів’я і приказки. Поясніть їх значення. Які вимоги щодо культури мовлення закладені у цих прислів’ях і приказках? За допомогою яких засобів у них досягається емоційна виразність?
1.Рідна мова – не полова: її за вітром не розвієш. 2. Рана від меча загоїться, а від лихого слова – ніколи. 3. Впік мене тим словом, не треба й вогню. 4.Гостре словечко коле сердечко. 5. На ласкаве слово не кидайся, а за грубе не гнівайся. 6. Та у нього на осиці кислиці, а на вербі груші ростуть.7.Чоловік має два вуха, щоб багато слухав, і один язик, щоб менше говорив.8.Язик до Києва доведе, а в Києві заблудить. 9. Дурний язик попереду розуму біжить. 10. Дурний язик – голові не приятель.

Вправа 6.
Прочитайте текст. Визначіть, до якого стилю він належить. Випишіть емоційно забарвлені слова.

МАМИНІ КАЗКИ

Я любив довгі зимові вечори. За вікном завивала хуртовина, мороз мурував дивовижні узори на шибках, а в хаті було затишно й тепло.
Ми з сестрою вилазили на піч, лягали черевцями на черінь, підпираючи долонями личка. А мати сиділа, звісивши ноги донизу, і тихим, задумливим голосом оповідала казки.
І я переживав за безталанного Івана, якого всі кривдили, вважали дурником. І дуже тішився, що він виявився і не дурним, і не безталанним, а виходив переможцем з великих випробувань. Я захоплювався маленьким Котигорошком, який визволяв народ рідний з лютої зміячої неволі. І сміявся щасливо, коли казка незмінно приводила до радісної розв'язки.

Ой, який же мудрий і людяний наш народ! Він знає в серці своєму, що ніколи не можуть перемогти зло і ненависть, що завжди в кінці битви життєвої перемагає

правда й любов, як би глибоко вона не була захована слугами мороку у в'язниці, як
би міцно не кували її в залізні кайдани!
Ті чарівні казкові ідеї незримо лягли в моє дитяче серце, день за днем формуючи свідомість. І за те людяне, ясне, що друзям моїм припадає до серця при зустрічі зі мною, велика дяка тобі, Мати. (За О. Бердником)

Вправа 7.

Перепишіть речення, розставляючи пропущені розділові знаки. Уставте, де потрібно, пропущені букви.
Він прокинувся увеч.рі довго пив чай а коли зовсім .темніло став .биратися у свою п’яту вила.ку. (Л.Первомайський). На півночі купчилися цілі башти й

фортеці з хмар там завмерли н.наче хвилі бавовняного моря перед тим як затопити з.млю (Ю.Яновський). А потім і .астя і горе обірвались так раптом (Леся Українка). Ліс іще дрімає а з синім небом щось дієт.ся воно то .блідне наче від жаху то .палахне сяйвом немов од радощів (М.Коцюбинський). Оксані радість мати одрізала з полотна хустку а порошком пофарбувала в ч.рвоний колір (А.Шиян). Пригаду.ш. як у школі задачка як прав.ло має одну відпові.ь тільки до неї пр..ходять або корот.ою або довшою дорогою (Є.Гуцало). Мати украд.ки висушує кін.цями хустини зволож.ні очі й наче виправдовує.ся Ось пов.черяємо і я наспіваю тобі кол.ских (В.Скуратівський). Лаврін не пог.няв волів він забув і про воли і про мішки й тільки д.вився на Мелашку (І.Нечуй-Левицький).

Вправа 8.

Складіть висловлювання в публіцистичному стилі на тему «Молодь і культура мовлення», розширивши тезу Олеся Гончара: «Усунути деформацію мови, очистити її від спотворень, повернути нашій мові справжню народну красу — це справа честі всіх нас, і старших, і молодших,це природній обов’язок перед незалежною, вільною Україною».

Вправа 9.

Уважно прочитайте текст. У якому стилі він оформлений? Доведіть свою думку. Визначіть тему й основну думку прочитаного. Доберіть у якості заголовку одне речення з тексту.

З того, як говорить людина, можна уявити собі загальний розвиток цієї людини, її освіту й культурний рівень. Що культурнішою є людина, то розвиненішою є її мова,

7

багатшою на лексичний запас, розмаїтішою епітетами, метафорами, влучними порівняннями, барвистішою вживанням прислів’їв, приказок і приповідок. У природі не буває людей, що визначились би високим інтелектом і водночас примітивною, як у первісного дикуна, мовою.

Боротьба за чистоту й високу мовну культуру — це боротьба за культуру взагалі.

Якої великої ваги надавав наш народ у своїх приказках і повір'ях мові, людському слову! У народі вірили колись, що словом можна скарби в землі знаходити, хвороби та всякі недуги лікувати, від лихої людини та звіра оборонитись. «Що вимовиш язиком, того не витягнеш волом»,— запевняє народна мудрість. Та про тих, хто не стежить за своєю мовою, у народі кажуть: «Не тямить голова, що язик лепече».

Правильно й чисто говорити рідною мовою може кожний, аби тільки було бажання. Це не є перевагою вчених-лінгвістів, письменників або вчителів-мовників. Це — не тільки ознака, але й обов’язок кожної культурної людини. Культурними в нас мусять бути всі, незалежно від того, працює

людини розумово чи фізично (За Б.Антоненком-Давидовичем).
Стисло перекажіть прочитаний текст.
Поміркуйте над запитанням:

Чи тотожні поняття «правильне мовлення» й «красиве, комунікативно доцільне мовлення»? Яке поняття ширше?

Вправа 10.

Розгляньте схему. Зробіть висновок про рівні володіння мовою.

ВИЩИЙ РІВЕНЬ стилістична норма регламентує відбір мовних засобів залежно від ситуації комунікативно доцільне, красиве, емоційне, виразне мовлення
_____
НИЖЧИЙ РІВЕНЬ мовна норма – закріплені практикою зразкового використання загальноприйняті правила. чисте, правильне мовлення

Чи можливо досягти вищого рівня, не знаючи мовних норм? Аргументуйте свою відповідь.

Вправа 11.

Зробіть спостереження за мовним матеріалом М.М.Коцюбинського. Як видно з авторського рукопису, взяті в дужки слова письменник, виправляючи текст, замінив синонімами. Поясніть доцільність такої заміни.
1. По цій коротенькій прелюдії, виконаній з обох сторін однаковим тоном (одним голосом), знялася ціла буря голосів. 2. Каруца впірнула (вкотилася) у хвилю ясного світла й покотилась берегом Пруту. 3. Чи варто було стільки вчитись, щоб запорошити душу пилом (порохом) одвічних паперів? 4. Андрій підійшов до хати. Криза, похилена халупка (хатинка), з чорною стріхою і білими стінами, стояла поміж закинутих, з забитими
вікнами осель (хатинок).5. Вечір за вечором просиджували вони з Гафійкою у прибраній (у чистій), немов на Великдень, хаті, в чистій одежі. 6. Тим часом рій згадок викликав у пам'яті давно забуті обличчя й події, колись пережиті почуття (емоції). 7.Вона не могла з певністю сказати, чи то був сон, чи привид (галюцинація). 8. При повній (абсолютній) тиші в повітрі густий гай легко затримав зібране за день тепло. 9. Піднявся з кушетки (з канапи) на розбитих, старечих ногах і підійшов до вікна (З творів М. Коцюбинського).

Вправа 12.

Уважно прочитайте речення та словосполучення. У якій групі передані

абсолютно однакові смислові значення між реченнями(або словосполученнями, а в якій значення трохи розрізняються? 8
а) Цим літом я відпочивав на Кримському узбережжі — У це літо я відпочивав на Кримському узбережжі; чужі нам погляди — чужі для нас погляди; питати матері — питати в матері, сяяти в небі — сяяти на небі; торкатися до столу — торкатися стола.

б) Вона згорблена від старості — Вона згорблена від того, що стара — Старість змушує її горбитись — Старість горбить її — Вона згорблена старістю — Вона згорблена через старість.

Вправа 13.

Прочитайте наведені конструкції й визначити, які з них знаходяться в синонімічних відношеннях, а які – у варіантних. Дослідіть, чим відрізняється структура поданих конструкцій. Випишіть в один стовпчик синонімічні конструкції, а в інший – варіантні.
Дивиться вовком – дивиться, як вовк; встань! — встать!; наказ про наступ — наказ наступати; я не читав книгу — я не читав книги; йти від міста — йти з міста; любити дитину — відчувати любов до дитини; висловити щиру подяку — щиро подякувати; кароокий хлопчик — хлопчик з карими очима; вибивати ковдру — вибивати пил з ковдри; відстань між ними зменшилась удвічі – відстань між ними скоротилась удвічі.

Вправа 14.

Знайдіть стилістичні помилки й відредагуйте наведені речення.

1. У прощавшогося хлопця був розгубившийся вигляд. 2. Опинившись у лісі, нам стало страшно. 3. Загубивши стежку, нас охопила розгубленість. 4. Переживаючий за свій клас учень має усі завдання виконувати відмінно. 5. На слідуючій неділі відбудеться засідання наукового гуртка, у ньому приймуть участь студенти нашої групи. Усі вони являються членами цього гуртка. 6. Я рахую, що ви вірно кажете. 7. Приведу кілька прикладів. 8. Відношення у колективі були дружні. 9. Всі ми маємо відношення до сучасних подій. 10. Не можу ще казати якісь попередні висновки.

Вправа 15.

Зробіть переклад українською мовою, дотримуючись норм сучасної української літературної мови.
1. Что касается моего обучения, то у мамы со мной не было никаких проблем. 2. Редакция получила много писем по этой теме. 3. Я живу на улице Богдана Хмельницкого. 4. Все, кого касается данная тема, должны выразить свое

отношение к ней. 5. Данные по исследованию были подтверждены. 6. Статья напечатана в научном журнале.

Вправа 16.
Запишіть правильні конструкції замість наведених калькованих.

Напечатати звіт, ваше кінцеве рішення, даже дивно, а ми зі своєї сторони, перейти на іншу сторону, я до вас по справі, приносити збитки, пропуск на завод, вірна відповідь, відділ по міжнародним зв'язкам, напоминати про зустріч, неділю тому назад, я не сторонник силових методів, у сім годин вечора, бувший мій колега, більша половина опитів, підписка на газети, при вашій допомозі, мій батько робочий.

Вправа 17.

Зробіть переклад українською мовою наведені словосполучення. Запам'ятайте нормативні українські конструкції.
Сторониться его; насмешничать над ним; издеваться над ним; глумиться над ним; горевать о сыне; удивляюсь тебе; укорять его; благодарю его; печалиться об утерянном; причинить горе; обратиться за помощью; пренебрегать им; презирать его; был обязан ему успехом.

Вправа 18.

Поділіть слова на склади, визначте відкриті і закриті склади:
Ліс, день, звір; яма, сила, книжка; сорока, ялинка, серденько; материнка, забезпечити, високотемпературний, урізноманітнюватися, переконати, мова; витівки, зайчик, перстень, висота, пригода, листя, діждатися, синька, бджілка, везти,вишня, нижній, затріщати, перукарня, темно.

Вправа 19.

Перепишіть слова, поставивши в них наголос?
Книга, пергамент, олівець, засипати — засипати, книжки — книжки,
атлас — атлас, стіни — стіни, ніколи — ніколи, пісні — пісні, літа — літа; жита —
9
жита, первісний, мабуть, назавжди, деревце, також.

Вправа 20.

Поділіть слова на склади для переносу з рядка в рядок.
Пайок, сльоза, сиджу, бджола, віддзеркалити,знання, нововведення,лійка, лінійка, копійка.

Вправа 21.
Подані словосполучення з багатозначними словами призводить, призвести напишіть українською мовою, використавши подані в довідці дієслова.

а) Производить впечатление. Производить нове слова от корня. Производить следствие.
Производить предметы широкого потребления.
б) Произвести начисление. Произвести опустошение. Произвести ремонт. Произвести в чин.

Довідка: а)провадити, виробляти, справляти, утворювати; б)відремонтувати, нарахувати, надати, спустошити.

Вправа 22.

Запишіть подані висловлювання про мову. Букви, що позначають м'які приголосні звуки, підкресліть однією лінією, букви, що позначають пом'якшені звуки, – двома. Поясніть, чим позначається м’якість на письмі.
Українська мова має свою особливу музикальність. Ця незбагненна душа нашої мови, як золотоносна ріка, виблискує хвилями народної пісні, переливається в душу нації, творить почуттєву нерозривність українського серця і української землі (Д. Павличко.)

Не тільки поет, прозаїк, драматург, але й фізик чи математик доконче повинен мати до своїх послуг багатий, гнучкий, точний і виразний мовний апарат. Треба працювати над культурою своєї мови, над її збагаченням, витонченням і загостренням (М. Рильський.)

Вправа 23.

Запишіть подані слова українською мовою.
Батальон, миллион, йот, летчик, майор, вечернему, Йоханнесбург, павильон, ерш, сегодня, Йошкар-Ола, ледниковй, ему, лен, бульон, йод, Аксенов, льновод, четырех, подъем, льда, медальон, деготь .

Вправа 24.

Утворіть присвійні прикметники з суфіксом -ин.
Русалка, ненька, креолка, вчителька, іспанка, нянька, рибалка, приятелька, Васька, кицька, Параска, Галька, тітка, вихователька.

Вправа 25.

За допомогою суфікса -ськ(ий) утворіть від іменників прикметники.
Поділля, товариш, Тернопіль, республіка, Прилуки, Ужгород, Карпати, Ніжин, Ірпінь, Запоріжжя, Познань, комсомол, Польща, Калуш, Калуга.

Вправа 26.

Зробіть переклад українською мовою й запишіть.
Бурятский, адвокатский, узбекский, харьковский, турецкий, пражский, ненецкий, скользко, тбилисский, низкий, Братск, Донецк, Брянск, вратарь, степь, туш, секретарь, накипь, плугатарь, сыпьте, лишь, роскошь.

Вправа 27.

Випишіть слова у дві колонки: у ліву – з апострофом, у праву – без нього.
В..єтнам, хутор..янин, об..єм, б..юст, б..є, лл..ється, Ілл..я, об..єкт, р..яно, об..єднання, напам..ять, астрахан..ський, ув..язнений, дит..ясла, духм..яні, ін..єкція, в..яжеться, Р..єпін, св..ятопис, п..ятсот, кров..ю, міл..йони, бур..як, дев..ять, р..явкати, нев..язкий, інтерв..ю, ф..юзеляж, різьб..яр.

Вправа 28.

Зробіть переклад поданих слів українською мовою. Уведіть ці слова в речення та запишіть їх.
Мягкий, объединение, мяч, объявление, матерью, пять, память,соловьи, субъект, оловянный.

Вправа 29.

Випишіть слова у дві колонки: у ліву – з знаком м'якшення, у праву – без нього.
Чіл..не, област.., р..ясно, різ..бяр, ад..ютант, нян..ка, духм..яний, асфал..т, арф..яр,
10
Парас..чин, стан..мо, заховайс.., у куз..ні, прал..ня, гарнен..кий, тіт..ці, рибон..ки, брен..кати, їд..те, лял..ці.

Вправа 30.

Розкрийте дужки й утворіть з префіксами слова. Запишіть їх.
Без- (-язикий, -ядерний, -ініціативний);

з- (-юрмитись, -їхати,-обов'язаний, -ясований, -єднаний, -явитися, -їсти,);
під- (-юджувати, -їжджати, -язиковий, -йом);
об- (-їздити, -явити, -єднати, -ємний, -їстися);
від- (-їхати, -ємний, -ображений, -в'язати).

Вправа 31.

Замість рисок поставте, де треба, апостроф.
Полум/яніти, Амудар/я, різдв/яний, між/ярусний, присв/ята, безвітр/яний, Лук/яненко, бур/ячиння, Солов/йов, Валер/ян, сер/йозний, повітр/я, міжгір/я, пор/ядок, довір/я, забур/янений, вітр/як, валер/янка, б/язевий, сім/янин, роз/ятрений, трьох/етапний, трьох/ярусний, без/ядерний, необ/їжджений,

пів/язика, арф/яр, возз/єднання, в/йокнути,дит/ясла, довір/я, Лук/янчук, кар/єра, всер/йоз, тр/юм, Гур/єв, підгір/я, матір/ю, Р/єпін, з матер/ями, бур/я, р/ясно, кур/йозний, забур/янений, вітр/як, Гур/ївка, р/яд, від/ємний, без/ідейний, з/організувати, дез/орієнтація, сан/інструктор, Із/яслав.

Вправа 32.

Запишіть подані слова орфографічно та поясніть наявність або відсутність у них апострофа.
[вjачеисла́ў], [мjа́та], [л'убо́вjу], [подв’і́рjа], [бур'а́к], [пjа́тниц'а], [беиза́зикиї], [чотир'охjа́русниї], [беизгол'і́вjа], [з’в’ір'а́чиї], [м’іжjеўропе́іс'киї], [звjаза́ти], [пjанки́ї], [зjі́деиниї], [мjа́ч], [погол'і́вjа], [морквjа́ниї], [з’іўjа́лиї], [розjа́реиниї], [ц'в’а́х], [р'а́сниї].

Вправа 33.

Зробіть переклад слів українською мовою і складіть з ними речення. Поясніть зміни в поданих словах.
Вратарь, сажень, степь, Сибирь, меньшинство, стул, карандаш, путь, секретарь, дробь, запорожский, французский.

Вправа 34.

На місці крапок поставте, де треба, знак м'якшення. Дослідіть, у яких випадках м'якість приголосного в українській мові не позначається.
Кіл...кіс...т..., сіл...с...кий, чукот...с...кий, міц...ніс...т..., діял...ніс...т..., від...ділен..., Кос…тя, с...міливіс...т..., щас...тя, с…вятковий, пал…ці, радіс…т..., віс…тю, Нас…тя,
з...ріліс…т..., Кол...с...кий, Іл...ля, всес...віт...ня.

Вправа 35.

1) Поставте іменники в давальному відмінку. В одну колонку запишіть слова без знака м'якшення, а в другу – із знаком м'якшення.

Спілка, дочка, донька, циганка, тітонька, фіалка, синька, калинонька, тіточка, рибалонька, сиротинка, білка, колиска, люлька, тарілка, сиротинонька, веселка, вчителька, футболка, бджілка, жилка, полька.

2) Запишіть слова, знявши риску, в дві колонки: з апострофом і без нього.

Зав/язь, круп/яний, крем/яний, знічев/я, зобов/язання, грав/юра, дерев/яний,мавп/ячий, кав/ярня, кров/яний, коров/ячий, львів/янин, надв/язати, напівкам/яний, поголів/я, пом/янути, слов/янський, п/ятитонка, солов/їний, безправ/я, брукв/яний, в/єтнамка, Св/ятослав, б/язевий, сім/янин, Б/єлград.

Вправа 36.

Прочитайте текст, запам’ятайте написання слів.
Державними символами України є Державний Прапор України, Державний Герб України і Державний Гімн України. Державний Прапор України — стяг із двох рівно великих горизонтальних смуг синього і жовтого кольорів. Великий Державний Герб України встановлюється з урахуванням малого Державного Герба України та герба Війська Запорізького законом, що приймається не менш як двома третинами від конституційного складу Верховної Ради України. Головним елементом великого Державного Герба України є Знак Княжої Держави Володимира Великого (малий Державний Герб України) (З Конституції України). 11

Вправа 37.

Утворіть від іменників присвійні прикметники. Запишіть їх, уведіть у словосполучення, поясніть написання.
Гордій —

Дамокл —

Езоп —

Ахіллес —

Сізіф —

Вправа 38.

Порівняйте написання присвійних прикметників у словосполученнях, поясніть відмінність у написанні.
Гордіїв син — гордіїв вузол
Ахіллесова допомога — ахіллесова п’ята
Сізіфова річ — сізіфова праця
Дамоклів вчинок — дамоклів меч

Вправа 39.

Чому в реченні: Постають Уральські гори, широчінь полтавських нив. -
слово Уральськінаписано з великої букви, а слово полтавських — змалої?

Вправа 40.

Перепишіть, розкриваючи дужки; букви, де треба, замініть великими.
Земле (ш)евченкова, земле (ф)ранкова, ниво, засіяна щастям добром, вічна твоя соловейкова мова, вічна розмова (д)ністра із (д)ніпром (Д. Павличко). Народжує

(а)нтеїв земля (Л. Забашта). Нескінченний (ч)чумацький (ш)лях простягався у вічність двома велетенськими кривими коліями (О. Довженко). Тяглись повільно в сутінках підводи (ч)умацьким шляхом млявої доби (Б.Олійник). Найвеселіше ж було на (р)різдво та (н)овий рік (А. Кащенко). Цвіли над шляхом (п)етрові батоги (І. Цюпа).

Вправа 41.

Запишіть назви з великої чи малої букви. Поясніть написання.(О,о)рганізація (О,о)б'єднаних (Н,н)ацій, (Р,р)еспубліка (М,м)олдова, (С,с)узір'я (К,к)ассіопея, (С,с)хідно_(С,с)ибірське (М,м)оре, (У,у)країнська (П,п)равославна (А,а)втокефальна (Ц,ц)ерква, (С,с)есія (В,в)ерховної (Р,р)ади (У,у)країни, (О,о)лімпійські (І,і)гри, (Б,б)лизький (С,с)хід, (Д,д)ід (М,м)ороз, (К,к)іт (Ж,ж)овте (О,о)ко, (Х,х)рестові (П,п)оходи.

Вправа 42.

Прочитайте речення, запам'ятайте написання слів.
Іван Мазепа народився 20.03.1632 року в Мазепинцях на Київщині (А.Лотоцький.) Поетам всіх віків по_трібна була муза (Л. Костенко). Невеличка Джерина пасіка була обгороджена низьким тином (І. Нечуй_Левицький). Зупиняємося на піщаному березі проти Чернечої гори, названою народом Шевченковою (М. Чабановський). Уночі, як Чумацький Шлях срібну куряву простелить, розчини вікно, послухай (П. Тичина).

Вправа 43.

Від іменників, що стоять у дужках, утворіть прикметники. Запишіть їх з великої чи малої букви у відповідній граматичній формі, поясніть правопис.
Поезії (Шевченко), мова (Езоп), кручі (Дніпро), рукопис (Пушкін), сіль (Бертолет), словник (Грінченко), традиції (Франко), читання (Тичина), книжки (Андрій), Батіг (Петро), стайні (Авгій), сонати (Моцарт), теорема (Піфагор), ложе (Прокруст), дівчата (Тернопіль), срібняки (Іуда), стипендія (Шевченко).

Вправа 44.

Перепишіть, розкриваючи дужки.
(Гг)олова (Вв)ерховної (Рр)ади, (Мм)іністерство (Оо)світи і (Нн)ауки України, (Мм)ін'юст, (Лл)ьвівський (Нн)аціональний (Уу)ніверситет імені Івана Франка, (Аа)ндріївський (Уу)звіз, (Яя)рославів (Вв)ал, (Пп)артія (Зз)елених, (Тт)аврійські (Іі)гри, (Бб)ожа (Мм)ати, (Вв)сеукраїнський (Фф)естиваль кіномистецтв, (Лл)ютнева буржуазно-демократична (Рр)еволюція, (Шш)евченківська (Пп)ремія, (Шш)евченківський стиль, (Бб)альзаківський (Вв)ік, (Лл)ьвівська (Шш)кола.